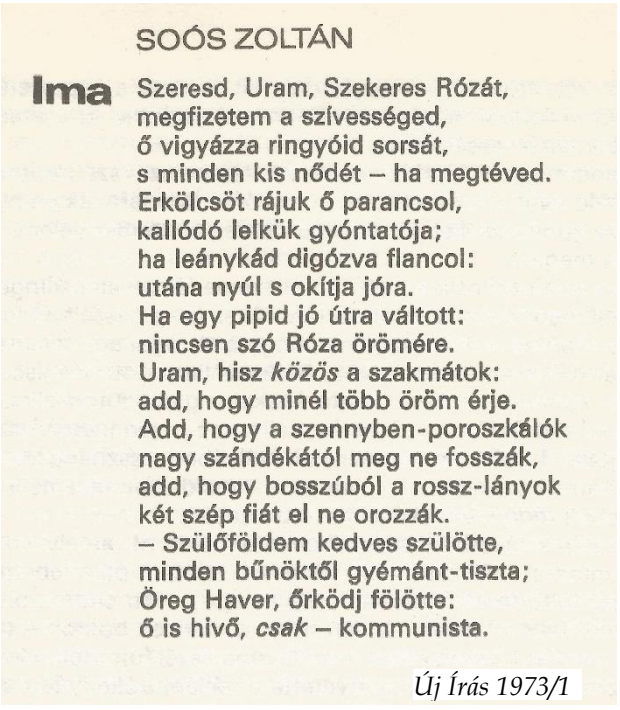
Szakonyi Károly

Délutánok a Marika presszóban – Soós Zoltán

Rendszerint délután háromra éreztem úgy, hogy aznapra befejezhetem az írást, összenyaláboltam a teleírt lapokat, s tudtam, hogy az egészet át fogom írni, de már nem tollal, hanem írógéppel az albérleti szobánkban, és csak akkor lesz kész, hiába éreztem jónak, volt vele még munka. A presszó utcai oldalán ültem, mindjárt a bejárat utáni sarokban, a nagy ablakon át láthattam a Rákóczi út forgalmát, az Erzsébet híd felé elcsörömpölő villamost, láttam a szemközti sarkon a Verseny Áruház *nadrághúzós* embereit, ami még a Guttmanntól öröklődött az állami cég emblémája volt a bejárat fölött. Télen még háromkor is elég világos volt, csak a hátsó, belső sarokban kellett felgyújtani a falikart, hogy Fejes Bandi még befejezhesse aznapi penzumát a franciakockás-papírlapjain. Reggel kilenc körül nagyjából egyszerre érkeztünk minden nap, a hideg januári időkben Bandi mindig a szemét törölgette, amint belépett a presszóba, a tél nem kedvezett a könnycsatornáinak. Duplát kért és rögtön rágyújtott valami erős cigarettára, aztán írt egész délelőtt.

Nem volt az soha megbeszélve, mégis három körül egyszer csak megjelentek a barátok. Addigra Fejes már berakta aznapi kéziratát az aktatáskájába, és talán éppen az ajtóban botlott Soós Zoliba, ő érkezett először az asztalomhoz széles mosollyal gyér bajsza fölött, csonka ujjú kezét nyújtva. Háborús sérülés volt, de nem a fronton szerezte, ahhoz Zoli még kölyök volt a háború idején, hanem már a békében, elhagyott kézigránátokkal játszottak a fiúk, az egyik felrobbant, az vitt el az ujjait. Látta, hogy nincsenek előttem üres lapok, leült hozzám, kávét kért, s máris mondta kajánul új, polgárpukkasztó *Evelin*-versét. Akkoriban találta ki Evelint, a belvárosi lányt, a tömény kispolgárság mintapéldányát, a szatírikus hangjával együtt tűnt fel Zoltán újkori költészetében. Hajdúsági, nyújtott hangsúlyú tájszólással beszélt, keskeny szemrésben csillogó halványkék szeme, penge vékony szája, kissé hegyes

SOÓS ZOLTÁN

Ima

Szeresd, Uram, Szekeres Rózát,
megfizetem a szívességed,
ő vigyázza ringyóid sorsát,
s minden kis nődét – ha megtéved.
Erkölcsöt rájuk ő parancsol,
kallódó lelkük gyóntatója;
ha leánykád digózva flancol:
utána nyúl s okítja jóra.
Ha egy pipid jó útra váltott:
nincsen szó Róza örömére.
Uram, hisz *közös* a szakmátok:
add, hogy minél több öröm érje.
Add, hogy a szennyben-poroszkálók
nagy szándékától meg ne fosszák,
add, hogy bosszúból a rossz-lányok
két szép fiát el ne orozzák.
– Szülőföldem kedves szülötte,
minden bűnöktől gyémánt-tiszta;
Öreg Haver, őrködj fölötte:
ő is hivő, *csak* – kommunista.

Új Írás 1973/1

orra mindig vidámságot tükrözött. Pedig nem élt gondtalanul, a Mester utca környékén, a Tompa utcában lakott anyjával és húgával egy pincelakásban. Az apja eltűnt a Szovjetunióban, málinki robotra vitték, és soha többé nem látták. Zoltán mielőtt Pestre jött, Ózdon élt, ott tanulta ki a vasesztergályos szak-mát, levelező tanfolyamon leérettségizett, újságíró lett a gyári lapnál. Falusi témájú versekkel indult, némileg Sinka szellemében, de hamarosan bekerült költészetébe a munkás alakja, a vasasok (*Gorombakovácsok*). Elégedetlenkedéseit is az ő, mondhatnám a proletariátus szemszögéből mondta ki verseiben, időnként meg is gyűlt a baja a politikával, de munkásszármazása védettséget is jelentett. A fővárosban a Népművelési Intézetben kapott munkát. Amikor délutánonként betért a Marikába, már megjelent a *Napébresztők,* az első kötete. A lapok közölték verseit, ott volt a számontartottak között, együtt ültünk a *Százéves* étteremben, korábban az *És,* majd az *Új Írás* asztalánál. (Bizonyítja Masznyik Iván karikatúrája.)

Jött aztán Zoli után nemsokára Csanády János, letelepedett ő is, meg Kalász Marci is, tudta, hogy ott talál minket, Eszterrel jött, akkori feleségével, aki mindjárt heves beszélgetésbe fogott Zolival, hiányolva a régebbi hangvételű verseit, szidta, hogy mi ez az olcsó polgárpukkasztás, amit mostanában művel, fontosabb dolgok vannak az irodalomban. Zoltán incselkedve nevetett, régi ismerősök voltak, földiek, valamikor szerelmes volt Eszterbe, amin Marci csak mosolygott. János a feleségét is oda várta, a szép Besskó Gabit, a festőnőt, meg is jött, leült akkor még fekete loboncú jóképű férje mellé. János magába mélyedve hallgatott. A Színművészetin dramaturgiát tanult, de már jó nevű költőként nem foglalkozott sem a drámával, sem a színházzal, csak a verseinek élt.

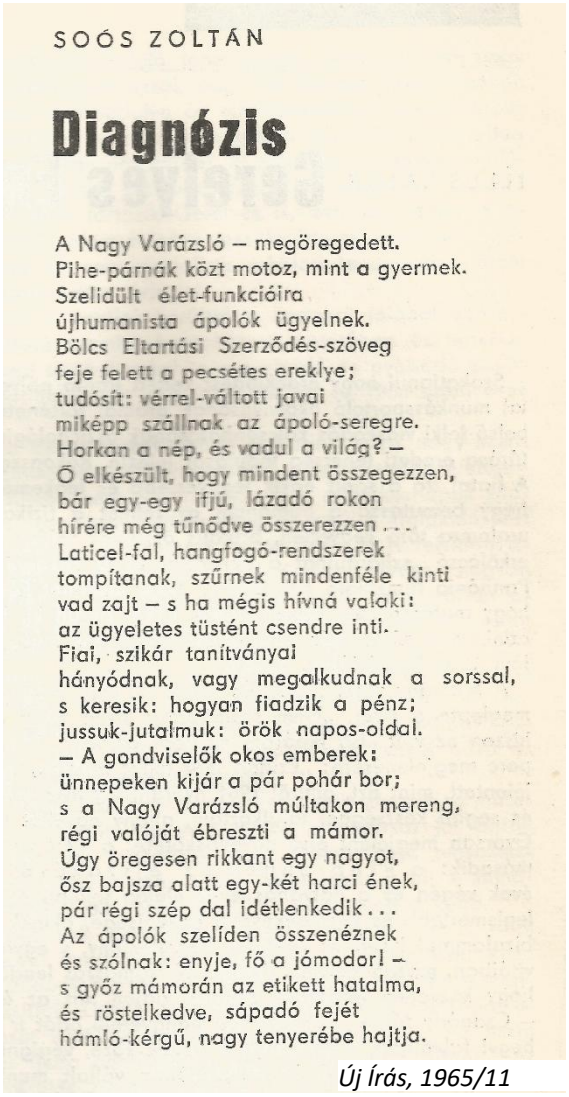
Kevés pénzből éltünk, de valamennyi azért mindig volt, fizettek a lapok, a rádió, eljártunk író-olvasó találkozókra. Nem hiszem, hogy kávén, ásványvízen kívül mást is fogyasztottunk volna a Marikában, alkoholigényünket máshol elégítettük ki, főleg az éjszakában lengyel vodkával meg olcsó borokkal, (de az örmény konyakra is emlékszem,) mégsem néztek ki bennünket, csak este indult náluk a forgalom, nyolc óra után zenés bárrá alakult át a Marika. Dumáltunk, felhánytorgattuk a szerkesztőségi meg kiadói gondokat, hangosak voltunk, egymás szavába vágtunk, kritizáltuk a helyzetet, bejött Kiss Dénes is, és mindjárt versekre terelődött a szó, a *Tűztáncosokra,* meg Weöresre és Pilinszkyre, hogy mit írt Váci Miska, és ki került be a *Szép versek* antológiába.

Egyik napon Soós Zoli azzal ült le az asztalhoz, hogy meghívták Perecesre, a bányászfaluba író-olvasó találkozóra. Menjek vele. A barátja a bányánál kultúrfelelős, rendezne nekünk találkozót meg bányalátogatást. Világ életemben ódzkodtam a föld alá menni, a cseppkőbarlangokban is

viszolyogtam, de hogy bányába?! Jó lesz, mondta Zoli, látni kell azt is. Sokszor voltunk már együtt ilyen találkozókon, jóban voltunk, ismertem a családját is, anyját, húgát, a lányt, akinek udvarolt, egy cserfes kis vidám teremtést, *Cérnát.* Néha ő is bejött Zolival a Marikába (később feleségül is vette, bekerült a révén az Írószövetségbe, évekig ott lett titkárnő), vagyis jól megvoltunk egymással, hát beleegyeztem az útba. Vonattal mentünk, a miskolci gyorssal, ott aztán a városból kisvasút vitt a településre. Őszi idő volt, szürkeség, talán csendes eső is hullott, jól esett már a pályaudvaron egy pohár bor. Zoli akkor még csak annyit ivott, amennyit valamennyien, ismertem, milyen, ha felönt a garatra, kedélyes lesz, – és mondta a verseit. Fejből tudta valamennyit. Könnyen írt, jó ritmusú költeményeket, mondhatnám, fülbemászóakat, s ahogy hajdúsági tájszólással előadta őket, élvezet volt hallgatni. A vonaton nem volt étkezőkocsi, bántuk, hogy nem vettünk egy palackbort a restiben, de ahogy leszálltunk, az állomáson betértünk az étterembe. Rántottát rendeltem, hogy ne üres gyomorra öntögessem a bort, de Zoli maradt inkább a fröccsnél. Nem kellett kisvasútra szállni, autóval jöttek értünk. Kivittek Perecesre. Az idő nem javult, szomorkás szürkeség ült a tájon. Zoli barátja hirtelenjében mindent el akart mondani a faluról, a bánya történetértől, vitt mindenfelé, aztán az irodájában felvázolta a programot. Leszállunk a mélybe, utána ebéd a kantinban, egy kis pihenés, késő délután meg találkozó a közönséggel. Aztán elvitt a munkahelyre.

Az öltözőben kaptunk egy kezeslábast, gatyára vetkőzve ezt vettük magunkra, gumicsizma, bányász sisak, indulás a lifthez. Ahogy ereszkedtünk lefelé, egyre melegebb lett, lenn pedig kimondottan hőség. Egy szál overallunk is soknak bizonyult, ellepett a veríték, de menni kellett. Sötét, fekete szénfalak, ácsozatok, sínek, csillék... és szénporos arcú emberek. Becsületére legyen mondva, a barátunk is leszállt velünk a mélybe. Azt mondta, háromszáz méterre vagyunk a felszíntől a föld gyomrában, különös érzés volt, Zoli kajánul élvezte a viszolygásomat, de kitartottam. Még akkor is, amikor olyan szűk, alacsony vájathoz értünk, amin kúszva kellett áthaladni. Nem tudom, mennyi ideig voltunk odalenn, de a kísérőnk előbb-utóbb belátta, hogy jó lesz véget vetni ennek a vergiliusi kirándulásnak. Ebéd után egy közeli kiskocsmában szieszt̄azunk, ami fröccsözést jelentett, így aztán az esti találkozásra már felszabadult lélekkel mentünk. Szép közönség volt, ültünk a dobogón, Zoli mondta a verseit, az alkalomra komponált négysorosát is, amit dörgő taps fogadott. Nekem nem sok dolgom akadt, a felolvasott novella kissé elcsüggesztette a hallgatóságot, de Zoli új éltet lehelt a publikumba az enyhe erotikus verseivel, amit sietve ellensúlyozott néhány, a munkások nehéz életéről szóló költeményével,

megütve a szokott, kritikus hangot, amihez az elfogyasztott fröccsök hatása is hozzájárult. Amikor végre befejeztük, egy idős bányász lépett elő, mindkettőnk számára ajándékkal. Valahol a régi dolgaim között még megvan az a bányász rézfokos, amit kaptam. Jó előre elkészíthették, mert bele volt vésve a nevem, a látogatás dátuma, meg az, hogy lenn jártam a mélyben.

SOÓS ZOLTÁN

Diagnózis

A Nagy Varázsló – megöregedett.
Pihe-párnák közt motoz, mint a gyermek.
Szelidült élet-funkcióira
újhumanista ápolók ügyelnek.
Bölcs Eltartási Szerződés-szöveg
feje felett a pecsétes ereklye;
tudósít: vérrel-váltott javai
miképp szállnak az ápoló-seregre.
Horkan a nép, és vadul a világ? –
Ő elkészült, hogy mindent összegezzen,
bár egy-egy ifjú, lázadó rokon
hírére még tűnődve összerezzen . . .
Laticel-fal, hangfogó-rendszerek
tompítanak, szűrnek mindenféle kinti
vad zajt – s ha mégis hívná valaki:
az ügyeletes tüstént csendre inti.
Fiai, szikár tanítványai
hányódnak, vagy megalkudnak a sorssal,
s keresik: hogyan fiadzik a pénz;
jussuk-jutalmuk: örök napos-oldal.
– A gondviselők okos emberek:
ünnepeken kijár a pár pohár bor;
s a Nagy Varázsló múltakon mereng,
régi valóját ébreszti a mámor.
Úgy öregesen rikkant egy nagyot,
ősz bajsza alatt egy-két harci ének,
pár régi szép dal idétlenkedik . . .
Az ápolók szelíden összenéznek
és szólnak: enyje, fő a jómodor! –
s győz mámorán az etikett hatalma,
és röstelkedve, sápadó fejét
hámló-kérgű, nagy tenyerébe hajtja.

Új Írás, 1965/11

Alighanem egy késő vonattal jöhettünk haza. Volt bennünk egy kis nyomás, Zoli gyanakodva méregette a rosszul világított másodosztályú kocsiban az utasokat, nem jött e utánunk valaki, akinek nem tetszhettek a versei meg az osztálytudatos kritikai megjegyzései, féltem, hogy beleköt valakibe, nyugtattam, hogy képtelenség, de keze ügyében akarta tudni mindig nála lévő rugós bicskáját. Nagyon büszke volt arra a késre, Olaszországban vásárolta, úgy vélte, a Tompa utca környékén, de egyáltalán a pesti éjszakában nem árt, ha van ez embernél ilyen bökő. Szelíd és békés természete ellenére volt benne hajlam a vagányságra. Akkor is, amikor elvállalta a Fiatal Művészek Klubja vezetését, meg akkor is, amikor elment az orenburgi olajvezeték építkezésre, hogy eposzt írjon a munka hőseiről. Vagy a katonák között kereste a témát. Meg az erotikában, amihez álnevet használt. Kitűnő verselő volt, tolla alól zökkenő nélkül folytak a szellemes rímek.

Később már sokat ivott. Kisiklott Cérna szerelmes védelméből, delíriumában rémképek gyötörték, orvosra volt szükség. Kigyógyították. Megmentették, de elveszejtették belőle a régi szenvedélyt. Az antialkoholizmus apostolává szegődött, kedves, józan úr lett. De akkor még, azokon a délutánokon, a Marikában a hajdúságból jött munkásfiúból lett tehetséges, derűs tekintetű költő ült velünk az asztalunknál, aki jókat akart írni, mint mi valamennyien.